

Valsts dienestu nozīme bēgļu un patvēruma meklētāju integrācijā

Levads

Šis pētījums ir veltīts valsts dienestu nozīmei bēgļu un patvēruma meklētāju sociālajā integrācijā. Tas ir vērsts ne tikai uz nodarbinātību, bet arī uz šādiem aspektiem: mājokļiem, sociālo iekļaušanu, veselību un izglītības pakalpojumiem. Tajā aplūkoti vairāki integrācijas pasākumi, ko pieņēma piecās ES dalībvalstīs (Austrijā, Nīderlandē, Somijā, Vācijā un Zviedrijā) nolūkā noteikt galvenās problēmas un gūtās mācības. Izraudzītajās valstīs ir atšķirīgi pieplūduma apjomi, bēgļu uzņemšanas tradīcijas, darba tirgus nosacījumi, sociālā nodrošinājuma sistēmas un citas migrantu grupas.

Politikas konteksts

Pēc vairāk nekā trīs miljonu patvēruma meklētāju ieceļošanas laikposmā no 2015. gada līdz 2017. gadam dalībvalstis saskarās ar daudzām problēmām. Bēgļu pamatvajadzību apmierināšana — piemēram, saistībā ar mājokļiem un sociālo palīdzību — kā arī integrācijas pasākumu finansēšana uzlika papildu slogu dalībvalstu finanšu sistēmām, kas jau bez tā bija pārāk intensīvi izmantotas. Tajā pašā laikā dalībvalstis nolēma sagatavot īpašus integrācijas pasākumus dažu bēgļu īpašu vajadzību apmierināšanai, piemēram, cilvēkiem ar garīgās veselības problēmām pēc piedzīvotās traumatiskās pieredzes. Valodas šķēršļi un analfabētisma līmenis arī ierobežoja jaunpienācēju spēju piedalīties integrācijas pasākumos. Lai pievērstos šiem jautājumiem, ir nepieciešama spēju veidošana un valsts dienestu resursu palielināšana. Vēl viens būtisks izaicinājums ceļā uz sociālo integrāciju ir bijis negatīva sabiedrības attieksme un, dažos gadījumos, darba devēju nevēlēšanās pieņemt darbā bēgļus, it īpaši gadījumos, kur vēl dominēja valodas un kultūras šķēršļi. Tajā pašā laikā darba tirgū, kur vēl arvien vairāk nepieciešami strādājošie ar augsta un vidēja līmeņa prasmēm, liela daļa bēgļu atrodas nelabvēlīgākā situācijā, jo viņu prasmes ir zemākā līmenī un viņiem trūkst formālās izglītības un sertifikācijas. Šajā ziņojumā aplūkoti piecās atlasītajās valstīs rīkoti 16 integrācijas pasākumi, kuru mērķis bija šo problēmu risināšana.

Tā kā lielāka daļa cilvēku, kuriem piešķirts patvērums ES, ir jauni un tie ir virieši, tuvākajā nākotnē ir sagaidāms ģimenes atkalapvienošanās gadījumu pieaugums, kad viņiem pievienosies viņu laulātie un citi ģimenes locekļi. Gatavojoties šādai situācijas attīstībai, valsts iestādēm un dienestiem jāizstrādā īpaši integrācijas pasākumi, kas paredzēti šādām personu grupām, kuras visdrīzāk izmantos citu imigrācijas kanālu (proti, ievērojot likumīgas migrācijas noteikumus, nevis patvēruma tiesību aktus). Šādā veidā viņu tiesības uz īpašiem integrācijas pasākumiem var būt ierobežotas, jo daži pasākumi ir orientēti tikai uz personām, kurām piešķirts bēgļa statuss. Ņemot vērā iespējamību, ka šajā grupā ietilps galvenokārt sievietes, būs svarīgi pievērst uzmanību dzimumspecifiskiem integrācijas pasākumiem. Īpaši pasākumi, iespējams, arī jāparedz bērniem, un tam varētu būt būtiska ietekme uz izmitināšanas kārtību.

Galvenie konstatējumi

Valsts dienestu nozīme ir atšķirīga atlasīto pasākumu vidū. Dažos gadījumos valsts dienesti vai cita valsts struktūra galvenokārt reglamentēja un pārraudzīja pasākumu, citos gadījumos tā darbojās kā pakalpojumu sniedzējs, vēl citos gadījumos tā finansēja pasākumu, vai arī tai bija kombinēta funkcija.

Mājokļu un sociālās integrācijas jomā (iekļaujot pasākumus pilsoniskās izglītības jomā) municipalitātēm un vietējām iestādēm ir būtiska nozīme sadarbībā ar NVO.

Ir svarīgi nodrošināt atbalstu bēgļiem un patvēruma meklētājiem ar garīgās veselības problēmām. Daudzi piedzīvo psiholoģisko traumu savā izcelsmes valstī, ceļojuma laikā vai uzņēmējkopienās. Ierodoties uzņēmējvalstī, kultūras šķēršļi, grūtības saziņā un lielas izmaksas var apgrūtināt bēgļiem piekļuvi atbilstošam atbalstam.

Attiecībā uz politikas reaģēšanu uz problēmām saistībā ar izmitināšanu kopīga tendence dažādās valstīs ir bijusi īstenot koordinētāku pieeju starp centrālajām valdības aģentūrām, kas atbildīgas par bēgļu un patvēruma meklētāju jautājumiem, un vietējām pašvaldībām. Ar šo pieeju paredz izklaidēšanas politikas attīstīšanu un kvotu izveidi, lai izmitinātu jaunpienācējus dažādās pašvaldībās.

Politikas norādes

- Kultūras tradīcijām atbilstošu pasākumu izstrāde, kas pielāgoti īpašām bēgļiem raksturīgām īpašībām, var palīdzēt sniegt īpaši pielāgotu atbalstu.
- Ņemot vērā laiku, kas nepieciešams bēgļu integrācijai darba tirgū — vidēji no pieciem līdz sešiem gadiem — ir svarīgi pievērst lielāku uzmanību visaptverošiem integrācijas pasākumiem.
- Bēgļu vajadzības bieži ir jāapmierina valsts dienestiem kā pirmajam kontaktpunktam nesen ieceļojušiem bēgļiem. Valsts dienesti piecās ES dalībvalstīs lielākoties ir bijuši proaktīvi dažādu integrācijas pasākumu pieņemšanā un to īstenošanā, tostarp, izmantojot dažas inovatīvas pieejas.
- Psiholoģiskam atbalstam un palīdzībai garīgās veselības traucējumu gadījumos, ja tas ir nepieciešams, kā arī atskaites par garīgās veselības problēmām iekļaušanai pasākumu programmās ir būtiska nozīme. Tā kā garīgās veselības traucējumi ir kopīga problēma visās dalībvalstīs, Eiropas līmeņa forums vai platforma, kas paredzēta ekspertiem pieredzes un paraugprakses apmaiņai, var palīdzēt dalībvalstīm risināt jautājumus saistībā ar strauju pieprasījuma kāpumu.
- Inovatīviem un iesaistošiem pasākumiem, piemēram, stratēģijām bēgļu iekļaušanai kopienas aktivitātēs un tiem, kas veicina sociālo tīklošanos (tostarp darbaudzināšanas projektus un brīvprātīgo mijiedarbību), ir daudzsoļi rezultāti. Valsts atbalsts šāda veida iniciatīvām ir ļoti svarīgs.
- Pakalpojumu sniedzēji (gan valsts, gan privātajā sektorā) bieži vien piedzīvo problēmas saistībā ar cilvēkresursu un finansiālā atbalsta trūkumu. Ka piemēru var minēt īpašo apmācību, kas nepieciešama ar bēgļiem strādājošiem darbiniekiem.

ES finansējumam bija nozīme, bet jāpastāv koordinētākai pieejai ES finanšu instrumentu izmantošanā (piemēram, starp Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondu un Eiropas Sociālo fondu), it īpaši sakarā ar pieprasījuma pēc ilgtermiņa integrācijas pasākumiem iespējamo pieaugumu nākotnē.

- Aktīva pilsoniskā sabiedrība, darījumdarbībai labvēlīga vide, kā arī NVO un vietējo kopienu sniegtais atbalsts kopumā sekmē veiksmīgu integrāciju. Aktīvi iesaistot šīs ieinteresētās personas integrācijas pasākumos, var uzlabot panākumu izredzes. Dažas ES līmeņa iniciatīvas, piemēram, “Darba devēji par integrāciju” un pilsētprogramma “Partnerība par migrantu un bēgļu iekļaušanu”, var ietekmēt šo dalībnieku iesaistīšanos.
- Integrācijas daudzdimensionālais raksturs un cieša sadarbība starp dažādiem integrācijas pasākumos iesaistītajiem dalībniekiem, tostarp sociāliem partneriem, ir panākumu priekšnosacījumi. Dažādos integrācijas pasākumos un jomās valsts dienestiem, privātām organizācijām un sociālajiem partneriem tika noteikti dažādi sadarbības modeļi, sākot ar pakalpojumu sniedzēja preskriptīvu uzdevumu līdz elastīgākiem modeļiem. ES no savas puses aicina sociālos partnerus iesaistīties lēmumu pieņemšanas procesā ES līmenī, izmantojot daudzu ieinteresēto personu Eiropas partnerību integrācijai.
- Sadarbība var būt īpaši izaicinoša, iesaistoties daudziem un dažādiem dalībniekiem, tādēļ ir vajadzīga laba saziņa, lai izvairītos no dublēšanās un palielinātu sinerģiju.
- Ļoti retos gadījumos pasākumi ir orientēti uz sievietes vajadzībām. Bērnu aprūpes iestāžu izveide un īpaši pielāgotu sievietes bēgļu izglītošanai un profesionālajām vajadzībām mācību sagatavošana var palīdzēt uzlabot sievietes līdzdalību.

Papildu informācija

Ziņojums *Valsts dienestu nozīmē bēgļu un patvēruma meklētāju integrācijā* ir pieejams šeit <https://eurofound.link/ef19042>

Izpētes vadītājs: Klára Fóti

information@eurofound.europa.eu